

дізнатися використовуючи даний метод. Позитивного ефекту від використання методу можна досягнути лише доклавши значних зусиль команди висококваліфікованих спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куприна Н. М. Конкурентоспроможність діяльності підприємства: види й рівень. Формування ринкової економіки. Вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м.Київ, 2011р.: у 2-х ч. Ч. 1. Київ, 2011. С. 564–571.
2. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.
3. Портер М. Стратегія конкуренції і методи аналізу галузей і діяльності конкурентів. Київ: Основи, 1997. 451 с.
4. Баришполь Н. С. Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства Ефективна економіка №5, 2017 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5610>

*Керей Вадим
Науковий керівник – доц. Поперечна*

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДЖОНА ЛОККА

Філософська діяльність Джона Локка проходила в епоху Реставрації в Англії, в період другої буржуазної революції (1688) та після неї. Мислитель брав участь у боротьбі з пережитками феодалізму, відтак суспільно-політичним проблемам він відводить значну увагу. Серед мислителів Нового часу Дж. Локк одним із перших розвинув теорію буржуазного конституційного ладу. Хоча його суспільно-політичні твори були написані на підтримку режимові В. Оранського й спрямовані проти роялістської теорії державної влади Р. Філмера, їх значення набагато ширше. Саме в них філософ уперше сформулював державно-правовий ідеал буржуазного суспільства, а його вчення значною мірою вплинуло на формування юридичного знання і встановлення буржуазного конституційного правління в країнах не тільки Європи, а й Америки.

У своїх поглядах на суспільне життя Дж. Локк спирався на етичні настанови, що розвивалися П. Гессенді, Т. Гоббсом, Б. Спінозою. Вихідним у нього було індивідуалістичне розуміння людської природи, згідно з яким люди, які утворюють державу й суспільство, є своєрідними атомами, що керуються у своїй діяльності лише власними інтересами й прагнуть до задоволення своїх суто природних потреб. Головне для них – прагнення до задоволення цих інтересів, до власної користі. Саме ним визначаються етичні поняття добра і зла, ним детермінована й необхідність створення держави [1, с. 208].

Концепція походження держави Дж. Локка багато в чому подібна до концепції Т. Гоббса. Як і Гоббс, він розглядає утворення держави як результат суспільного договору, завдяки якому відбувається перехід від природного стану до громадянського. Але якщо Т. Гоббс фактично ототожнював державу й суспільство, Дж. Локк розрізняє їх. Суспільство у нього виникає раніше від держави. Крім того, на противагу Т. Гоббсу, Дж. Локк розглядає природний стан як такий, в якому панувала взаємна доброзичливість. За Локком, у цьому стані люди були

вільними, незалежними та від народження рівними. Доводячи природну рівність людей, Локк спирається на своє розуміння душі як *tabula rasa*. Рівність для нього – це відсутність переваг, якихось визначених природою привілеїв. Таке розуміння природної рівності людей, звичайно, було спрямоване проти станового поділу у феодальному суспільстві.

На протигагу Роберту Фільмеру, який вважав, що Бог наділив владою певних осіб, що становлять легітимний уряд, проти якого не можна бунтувати, Дж. Локк стверджував, що громадянський уряд є результатом договору і має чисто світський характер, і його виникнення обійшлося без утручання якихось божественних сил [2, с. 526].

За умов природного стану в житті людей панують природні закони, концентрованим виразом яких є так зване природне право. Концепція природного права відіграла важливу роль у формулюванні непорушних прав людської особистості, що, за цією концепцією, є природженими. Головні серед них – свобода, право на власне життя й право власності. Власність, за Локком, виникає до створення держави й становить реалізацію природного права, результат природної життєдіяльності людини. Життя, за Локком, це діяльність, підпорядкована щастю й вигоді, які самою природою визначені цілями кожного індивіда. Всі люди мають рівне право на ініціативу, на вияв творчої енергії, спрямованої на досягнення цих цілей. Саме в такому сенсі філософ говорить про рівність людей у їхньому природному стані, маючи на увазі рівність можливостей і домагань. Проте така рівність не означає зрівнялівки. Люди наділені різними талантами, в них різні здібності, вони не однаково працьовиті, звідси виникає відмінність у власності. Власність Дж. Локк розглядає як результат особистої праці людей. Право на власність має взагалі фундаментальне значення для правової системи громадянського суспільства. Саме власники, на думку мислителя, становлять основу суспільного життя й держави і більше за інших вони зацікавлені в переході до громадянського стану. В них Дж. Локк убачав основу правопорядку, і тільки таких людей, вважав розумними громадянами.

Диференціація власності, що виникає через різні здібності й таланти, спричиняє розклад природного стану і викликає потребу в державній владі. Але держава, вважає Дж. Локк, повинна не обмежувати свободу та ініціативу людей, а гарантувати їх. Юридичні норми громадянського стану мають зберегти найкращі риси стану природного. Держава мусить гарантувати непорушні природні права людини: право на життя, свободу й власність. Ці права які люди визнають у природному стані, становлять, за Локком, конституційний базис правової держави. Потрійна правова формула (свобода, життя, власність) стала правовою основою держав, створених буржуазними революціями, хвиля яких прокотилася Європою. Саме вона була покладена в основу їх конституційного ладу й розглядалась ідеологами цих революцій як така, що відповідає природі людини і законам розуму. Одним із перших ідеологів буржуазного правопорядку якраз і був Дж. Локк.

Вчення Дж. Локка про права особистості справді мало революційне значення, оскільки потреба суспільних перетворень, прагнення до нового, розумного суспільного ладу набули в ньому свого свідомого вираження, отримали юридичне оформлення. Це вчення було спрямоване проти феодальних порядків, закріпачення й поневолення людини, проти будь-якої деспотії. Право на життя означає у Дж. Локка не тільки неприпустимість убивства, а й унеможливлення добровільного рабства. Свобода для нього – це право кожної людини бути власником свого життя. Вона заперечує будь-які відносини особистої залежності (раба й рабовласника, кріпака й пана, слуги й господаря). Людина має право не тільки користуватися своїм власним життям, а й самостійно визначати свої життєві цілі.

Дж. Локк одним із перших розробив конституційний механізм, що заважає урядові виходити за межі своїх повноважень. Його найважливіші компоненти – принцип розподілу влади і законність. Щоб не допустити концентрації влади в руках керівництва, яке б таким чином отримало можливість обернути на свою користь створення законів і запровадження їх у життя, Локк пропонує не поєднувати законодавчу та виконавчу влади. Надалі ідея поділу влад як суттєвого елемента правової держави була розвинута французьким просвітником Монтеск'є, який виокремив ще й судову владу. Принцип розподілу влади – це один з найважливіших моментів вчення Дж. Локка, що справив значний вплив на подальшу політичну думку і практику, став одним з головних принципів буржуазної державності.

Джерелом державної влади Дж. Локк уважав народ, але на відміну від Т. Гоббса обстоював думку, що народ, створюючи державу, не втрачає свого суверенітету. Найвищим сувереном, за Локком, є не правитель, не уряд, а нація. Народ, якщо правитель не виконує своїх зобов'язань, може скасувати свою угоду з ним. Законодавча влада, пише Дж. Локк, має бути верховна, проте народ може усунути її навіть насильницькими методами, якщо вона не відповідає своєму призначенню, тобто народ має право на революцію [2, с. 533]. Ці положення Локкової політичної теорії вочевидь спрямовувалися проти короля Якова II. Сам Дж. Локк був прихильником конституційної монархії й виступав як ідеолог політичного компромісу між абсолютною монархією і республікою.

Отже, як філософські, так і суспільно-політичні ідеї Дж. Локка посідають важливе місце в історії європейської філософії. Матеріалістичний сенсуалізм Дж. Локка, його критика теорії вроджених ідей зробили значний внесок у подолання вад раціоналізму та метафізики XVII ст. і значною мірою сприяли становленню французького матеріалізму XVIII ст. Так само його суспільно-політичні ідеї справили великий вплив на видатних представників французького Просвітництва: Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, Вольтера.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусев В. І. Західна філософія нового часу. XVII – XVIII ст.: Підручник. 2-ге вид.. К.: Либідь, 2000. 368 с.
2. Рассел Бертран. Історія західної філософії. К., 1995. С. 498-563.
3. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки. К., 1997. С. 460-480.
4. Татаркевич В. Історія філософії. В 3 т. Т. 2. Львів : Свічадо, 1999. С. 120 – 129.

Павлюк Дмитро

Науковий керівник – доц. Поперечна Галина

ВОЛЯ ЯК ЧИННИК ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ В ТВОРЧОСТІ А. ШОПЕНГАУЕРА

Артур Шопенгауер, син данцигського банкіра і вельми відомої в Німеччині письменниці Йоганни Шопенгауер, народився в 1788 р., виховувався на філософських факультетах Геттінгена (1809 – 1811) і Берліна (1811 – 1813), де з 1819 р. виконував обов'язки приват-доцента. У 1831 році відмовився від будь-яких спроб викладацької діяльності та провів решту життя у Франкфурті-на-Майні, де й помер у 1860 році. Світогляд А. Шопенгауера формувався під впливом Шульце, філософії І. Канта, Й. Фіхте, Платона, та буддизму. Від першого мислителя перейняв скептицизм, від Канта поняття «речі в собі», від Платона і Фіхте – теорію ідей та волі, від буддизму – песимізм і зречення від життя. Запозичені ідеї він зумів переосмислити у цілком оригінальне вчення, яке стало вельми популярним у середині XIX ст. і цілком відповідало духовним запитам тієї епохи. Твір, що зробив А. Шопенгауера відомим – «Світ як воля і уявлення», є водночас і назвою, і основним положенням його філософії.

У А. Шопенгауера ми зустрічаємо різні волі: так земля має волю обертання, а магніт – волю притягування тощо. Воля виступає як внутрішня сутність загальних світових явищ і процесів земного та космічного походження. Він пише, «що і та сила, яка рухає і живить рослину, і та сила, що утворює кристал, і та, що спрямовує магніт на північ...і, нарешті, як тяжіння, що тягне камінь до землі та землю до сонця ... називається волею» [1, с. 243]. Згідно філософа, весь Всесвіт наділений волею; воля розглядається з позиції глобальних процесів: вона притягує, і відштовхує, змушує ставати, рости, цвісти та гинути; кожна сила – це прояв волі, все те, що відбувається під сонцем, що має силу дії. Таким чином, воля, за А. Шопенгауером, є основою існування та прояву речей світу; весь Всесвіт наділений специфічною волею. Світ, вся природа – це явище та здійснення волі до життя, до того ж у таких умовах, коли всяка жива істота вступає у боротьбу за своє існування. А чим в такому випадку виступає світ для людини? З одного боку – це природне середовище, в якому вона живе, з іншого – це соціальний світ, в якому вона спілкується, трудиться, створюючи і відтворюючи свою «другу природу». І той, і інший характеризується боротьбою, суєтою, втратами, стражданнями, боротьбою за виживання. Тоді хто така людина і в чому суть її життя? За А. Шопенгауером, світова, трансцендентна воля позбавлена свідомої цілі. Це означає, що і людське життя не може мати чітко визначеної мети, а є непередбачуваним. Воля дана людині, щоб відчувати страждання та вести боротьбу проти всіх за своє існування.